

Sûfî Araştırmaları - Sufi Studies
Cilt/Volume: 6 Sayı/Issue: 11 Kış/Winter 2015
ISSN 2146-1449

Yılda iki sayı yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.
Sûfî Araştırmaları-Sufi Studies
Mevlânâ Düşüncesi Araştırmaları Derneği'nin yayın organıdır.

16. ASIR ŞÂİRLERİNDEN NAHÎFÎ'NİN MANZUM ESMÂÜ'L-HÜSNÂSİ: ŞERH-İ ŞÂFÎ

Esmâü'l-Hüsnâ in Verse By Writen Nahîfî From 16. Century Poets:
Şerh-i Şâfi

Fatih KOYUNCU*

ÖZ

Edebiyat tarihimiz incelendiğinde özellikle Klasik Türk edebiyatında muhtevası itibariyle dinî yönü öne çıkan eserlere sıkça rastlanılmaktadır. Çoğu eserde yer yer, bazı eserlerde de müstakil olarak İslâmî unsurların yer aldığı görülmektedir. Klasik edebiyat içerisinde bazı edebî türler dinî mahiyetleri itibariyle öne çıkmıştır. Tevhid, münâcât, na't, esmâü'l-hüsnâ, esmâ-i nebî, siyer, mevlid, miraciye, hilye, şemâil, kırk hadis, menâsik-i hac ve maktel bunlardan başlıcalarıdır. Cenab-ı Hak'tan bahseden tevhid ve münâcatlar gerek dinî gerek lâ-dinî eserlerin çoğunda yer almaktadır.

Müstakil olarak Allah'ı konu edinen edebî türlerden biri esmâü'l-hüsnâ şerhleridir. Gerek *Kur'an-ı Kerim*'de ve gerek hadislerde Allah'ın isimleri üzerinde önemle durulmuş ve Allah'a dua ederken bu isimlerin anılması istenmiştir. İslâmın esmâü'l-hüsnâyâ verdiği bu önem, şâirler ve nâsîrler için bir teşvik unsuru olmuş ve bu türde eserler kaleme almışlardır. Arap ve Fars edebiyatlarında rastlanılan esmâü'l-hüsnâ şerhlerinin edebiyatımızda da örnekleri bulunmaktadır.

Klasik edebiyat içerisinde esmâü'l-hüsnâ şerhi yazarlardan biri de 16. asır şâirlerinden Nahîfî'dir. Müellif *Şerh-i Şâfi* olarak adlandırdığı bu manzum eserini mesnevi nazım şekliyle yazmıştır. Bu metinde esmâü'l-hüsnâ şerhinden ziyâde esmâü'l-hüsnânın havâssı konu edilmiştir. Şâir, Allah'ın yüz iki isminin tek tek özellik-

* Arş. Gör., Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, E-mail: fkoyuncu06@gmail.com.

lerinden bahsetmiş ve okunduğunda sağlayacağı faydaları sıralamıştır. Bu çalışmada Nahîfî'nin kaleme aldığı eserin şekil ve muhteva hususiyetleri incelendikten sonra eserin tespit edilen iki nüshadan hareketle tenkitli metni kurulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Esmâü'l-Hüsnâ, Şerh, Havâss, Nahîfî.

ABSTRACT

The history of literature was examined especially in the Classical Turkish literature as content outweighs the religious aspects are frequently encountered. Islamic content is observed on the most of the works in sections, in the some of only. Some religious-literary genres in classical literature inherently has come forward. The majority of them are Tawhid, appealing, na't, esmâü'l-hüsnâ, esma-i nebi, siyer, mevlid, miraciye, hilyes, şemail, forty hadith, menâsik-i hajj and maktel. The tawhid and appealing, mentioned almighty Allah both religious and non-denominational most of works, are located.

The opinion esmâü'l-husnâ, subject only Allah, are one of the literary genres. Esmâü'l-husnâ was emphasized in both the Quran and hadiths and requested that commemorate when have been praying. The importance given to Islam esmâü'l-husnâ were incentives for the poets and prose writers and wrote genre works in. The opinion esmâü'l-husnâ, encountered in Arabic, Persian literature, include some examples in our literature.

Nahîfî is one of the poets in the classical literature, committed esmâü'l-husnâ in the 16th century. The poet wrote opinion the work according to mesnevi writing style, called *Şerb-i Şâfî* by writer. In this text, the opinion esmâü'l-husnâ rather than the properties esmâü'l-husnâ was issue. The poet handled properties of one hundred two name of Allah as one by one and ranged benefits when read them. In this paper, after investigate the work as a form and content, written by Nahîfî, was prepared comparable text based on the two copies.

Keywords: The Classical Turkish Literature, Esmâü'l-hüsnâ, Opinion, Havâss, Nahîfî.

Giriş

Klasik Türk edebiyatının kaynakları arasında *Kur'ân* ayetleri ve hadisler başta olmak üzere dinî unsurlar önemli yere sahip olmuştur. Klasik Türk edebiyatı tarihinde yer alan eserler incelendiğinde dinî metinlerin ve türlerin önemli bir yekûn teşkil ettiği görülür. Anadolu topraklarında dinî eserlerin ortaya çıkmasında hiç şüphesiz tasavvufun etkisi büyüktür. Ahmed Yesevî takipçilerinin Anadolu topraklarına göç etmesiyle tasavvufî hareket burada yaygınlaşmış ve bu çerçevede dinî-edebî türler teşekkül etmiş-

tir. İlk olarak tekke ve tarikatlarda Allah'ın varlığından ve birliğinden bahseden ilahilerle birlikte daha çok tarikatların âdâb ve erkânlarından bahseden şiirler yazılmıştır.¹

Divan edebiyatı çerçevesinde ele alınan eserler “dinî” ve “lâ-din” olarak kategorize edilmektedir. Dinî unsurlara önem veren Osmanlı toplumunda, din dışı olarak kaleme alınan eserler incelendiğinde az veya çok dinî mazmun ve mefhumların yer aldığı görülür.² Bundan dolayı Klasik Türk edebiyatının en önemli bir özelliği olarak az veya çok dinî bir karakter taşıdığını söylemek mümkündür.³

Cenâb-ı Allah, Hz. Muhammed, dört halife ve din büyükleri ile ilgili dinî-ahlâkî birçok eser ortaya çıkmış ve bunlar tür haline gelmiştir. Tevhid, münâcât, na't, siyer, esmâü'l-hüsnâ, mevlid, esmâ-i nebî, kırk hadis, menâsik-i hac, hilye, menâkıbnâme gibi dinî-edebî türler bunlardan başlıcalarıdır. Dinî-edebî eserler arasında doğrudan Cenâb-ı Hak ile ilgili, O'nun varlığını ve birliğini anlatan tevhidler ve O'ndan yardım ve dua talebinde bulunmak için yazılan münâcatlar, çoğu divan ve mesnevide az veya çok yer edinmiştir. Müstakil olarak Cenâb-ı Hak ile ilgili dinî-edebî eserlerden biri de esmâü'l-hüsnâ şerhleridir. Arap ve Fars edebiyatlarında birçok örneği bulunan esmâü'l-hüsnâ şerhleri Türk edebiyatında da kaleme alınmış ve bir tür haline gelmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'de Allah'a dua edilirken O'nun isimlerinin anılmasının istenmesi ve bir hadiste yaratıcının adlarının ezberlenip okunması karşılığında cennetin müjdelenmesi, şâir ve nâsirlere bir ilham kaynağı olmuştur. Bu hususlar esmâü'l-hüsnâ şerhlerinin yazılmasında önemli bir etken olmuştur. Müellifler kendi pencelelerinden bu meselenin ehemmiyetine bakarak eserler kaleme almışlardır.

Edebiyatımızda manzum ve mensur esmâü'l-hüsnâ şerhi yazmaya rağbet edilmiş ve bu konuda birçok eser telif edilmiştir. Manzum esmâü'l-hüsnâ şerhlerinden biri de 16. asır şâirlerinden Nahîfî'nin *Şerh-i Şâfi* adlı mesnevisidir. Bu çalışmada inceleme konusu edilen eserle ilgili değerlendirmelere geçmeden önce esmâü'l-hüsnâ ve havâssı üzerinde durulacaktır.

1.Esmâü'l-Hüsnâ ve Havâssı

İsim kelimesinin çoğulu olan esmâ ile hüsn kelimesinin ism-i tafdîli hüsnâ kelimesinin terkihiyle oluşan “el-esmâü'l-hüsnâ” veya Farsça terkihi ile “esmâ-i hüsnâ” “en güzel isimler” anlamına gelmektedir. Allâh'ın *Kur'ân-ı Kerîm*'de zikredilen isimlerinin dışında hadis kitaplarında başka adlarından da bahsedilmektedir. Esmâü'l-hüsnâ, Allah'ın isimleri ve özellikle de O'nun doksan dokuz ismi için kul-

¹ Ali Yılmaz, “Türk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâ Şerhleri ve İbn-i İsmâ-yı Saruhânî'nin Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 1, 1998, s. 1.

² Ağâh Sırrı Levend, “Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”, *TDAY Belleten*, 1972, s. 35.

³ Âmil Çelebioğlu, “Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Armağan Dizisi Şükri Elçin Armağanı*, 1983, s. 153.

lanılan bir terim olmuştur.⁴ Bu terimin kullanılmasında *Kur'ân-ı Kerîm*'de yaratıcının kendi isimlerini bu terkible vasıflandırması tesirli olmuştur.⁵

İslâm dininde Allah'ın isimlerinin ve sıfatlarının bilinmesine ve yaratıcıya bu adlarla dua edilmesine önem verilmiştir. Divan edebiyatının temel kaynaklarından olan *Kur'ân-ı Kerîm*'de bu husus şu şekilde geçmektedir:

1. “*En güzel isimler Allah'ındır. O'na güzel isimleriyle dua edin ve O'nun isimleri hakkında gerçeği çarpıtanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasına çarptırılacaklardır.*”⁶
2. “*De ki: (Rabbini) ister Allah diye çağırım, ister Rahmân diye çağırım, nihâyet en güzel isimler O'nundur.*”⁷
3. “*Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayandır. En güzel isimler O'nundur.*”⁸
4. “*O, yaratan, yoktan var eden, şekil veren Allah'tır. Güzel isimler O'nundur.*”⁹

Kur'ân-ı Kerîm'den sonra edebiyatımızın en önemli kaynaklardan biri olan hadislerde de esmâü'l-hüsnâ konusuna yer verilmiştir. Meşhur hadis kitaplarında Allah'ın doksan dokuz isminin olduğunu belirten ve Ebû Hureyre'den nakledilen hadis-i şerifin meâli şöyledir: “Allah Teâlâ hazretlerinin doksan dokuz ismi vardır, yüzden bir eksik. O, tektir, teki sever. Kim bu isimleri ezberlerse cennete girer.” Bu hadisin devamında Allah'ın doksan dokuz ismi zikredilir.¹⁰

Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerin dışında Allah'ın isimlerinin bahis konusu edildiği “Cevşen” ismiyle adlandırılan bir dua mecmuası vardır.¹¹ Bir de İslâmî literatürde Allah'ın en büyük ismi olarak bilinen “ism-i a'zam” terimi bulunmaktadır. Onunla edilen duaların kabul olacağı nakledilen ism-i a'zamin Allah'ın hangi adı olduğu belli değildir. Süleyman peygamberin yüzüğünde yazılı olduğuna inanılan ism-i a'zami, Hz. Peygamber'in Hz. Ali'ye öğrettiği rivayet edilir.¹²

Esmâü'l-hüsnâ kadar önem verilen konulardan biri de İlâhî isimlerin havâsıdır. Kelime anlamı olarak “özellikler, seçkin kişiler, bazı hastalıklara manevi etkide

⁴ Bekir Topaloğlu “Esmâ-i Hüsnâ”, *DİA*, C. 11, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1995, s. 404.

⁵ Allah'ın isimlerinin “en güzel” diye adlandırılmasını İbnü'l-Arabî şöle izah etmektedir: “1. *Esmâ-i hüsnâ Allah hakkında yücelik ve aşkınlık ifade eder ve kullarda saygı hissini uyandırır.* 2. *Zikir ve duada kullanılmaları halinde kabule vesile olur ve sevap kazandırır.* 3. *Kalplere huzur ve sükûn verir, lütuף ve rahmet ümidi telkin eder.* 4. *Bilginin değeri bilinene değeri bağlı bulunduğu ve bilinenerin en şerefli de Allah olduğu için esmâ-i hüsnâ bilgisine sabip olanlara bu bilgi mezziyet ve şeref kazandırır.* 5. *Esmâ-i hüsnâ Allah için vacip, câiz ve mümteni olan sıfatları içermesi sebebiyle O'nun hakkında yeterli ve doğru bilgi edinmemize imkân verir.*” (Topaloğlu, *a.g.m.d.*, s. 404).

⁶ *Kur'ân-ı Kerîm*, A'râf, 7/180.

⁷ *Kur'ân-ı Kerîm*, İsrâ, 17/110.

⁸ *Kur'ân-ı Kerîm*, Tâhâ, 20/8.

⁹ *Kur'ân-ı Kerîm*, Haşr, 59/24.

¹⁰ *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, haz. İbrahim Canan, C. 17, Ankara: Akçağ Yayınları, 1993, s. 507-508.

¹¹ Mehmet Toprak, “Cevşen”, *DİA*, C. 7, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1993, s. 462-464.

¹² Bekir Topaloğlu, “İsm-i A'zam”, *DİA*, C. 23, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2001, s. 75-76; Iskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2004, s. 239.

bulunması için okunan dualar”¹³ anlamlarına gelen bu kelimeyi Ahmet Rifat: “*İsmu'llâh ve âyât-ı kerîme ve bazı ed'îye-i me'sûrenin havâssından bahseder bir ilimdir. Bu da birkaç nev'i olup bir takım yalnız tayîn edilen aded ve usûl üzere kârâ'at olunur. Birtakımı dahi esmâ ve âyât-ı kerîmeden münasiplerinin burûfî erbâbı nezdinde malûm kavâide tevfiķan bast ve teksîr ile veyahud veķķ şekline konulmak ile olur. Esmâ-i tâ'îyye ve veķķ-ı kudsî gibi bazen dahi esmâ-i meẗkûre Hind ve İbrân burûfî-ı kadîmesi üzere kârâ'at olunduğı vardır.*” şeklinde izah etmektedir.¹⁴ Bu kelime tasavvufta Allah'a vasıl olmaya çalışın, herkeste bulunmayan birtakım bilgilere ve hallere sahip kişi anlamına gelmektedir. Allah giden yolda vuslata eren ve fânî olan kişiye “ehassü'l-havâss, hâssü'l-hass” denir.¹⁵

Allah'ın isimlerinin her birinin ayrı ayrı mânâları vardır. Bu anlamlar Cenâb-ı Hakk'ın kudretinin tecellisine göre isim alır. Meselâ, Rezzâk ismi rızkı verenin O olduğunu belirtir. Bir kişi rızık konusunda dua edecekse başta bu ismi anmalıdır. Esmâü'l-hüsnânın havâssından bahseden eserlerde, Allah'ın herbir isminin manası doğrultusunda o ismin özelliklerinden ve okunduğunda sağlayacağı faydalardan bahsedilmektedir. Ayrıca bu eserlerde okunacak isimlerin ne kadar ve ne zaman okunacağı da belirtilir. Meselâ, inceleme konusu ettiğimiz *Şerh-i Şâfi*'de şâir, Allah'ın “Latîf” isminin her gün yüz kere zikredilmesiyle insanın çeşitli lütuflara mazhar olacağını, geçim sıkıntısının gideceğini ve istediği şeye kavuşacağını söylemektedir. Halk arasında yaygın olarak okunan dua kitapları bu mahiyettedir. Seyyid Süleyman el-Hüseyinî'nin esmânın havâssından bahseden “*Kenzü'l-havas*” isimli eseri toplum arasında rağbet gören bu türden bir kitaptır.¹⁶

Klasik edebiyatımızda Hızır bin Yakub (ö. 15. yy)¹⁷, İbni İsâ Saruhanî (ö. 967/1559)¹⁸, Muhammed Niyâzi-i Mısrî (ö. 1105/1693)¹⁹, Dervîş Subhî-i Bursevî (ö. 17. yy)²⁰, Hâkim Seyyid Mehmed Efendi (ö. 1184/1770)²¹, Trabzonî Ahmed

¹³ Mehmet Kanar, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, C. 1, İstanbul: Say Yayınları, 2009, s. 1274.

¹⁴ Ahmet Rifat, *Liğât-ı Tarihiyye ve Coğrafiyye*, C. 3, Tıpkıbasım, Ankara, 2004, s. 211-212.

¹⁵ Süleyman Uludağ, “Havas”, *DİA*, C. 16, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1997, s. 517; Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları, 2009, s. 257; Mehmet Canbulat vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010, s. 241.

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. *Es-Seyyid Süleyman el-Hüseyinî Havasü'l-Kur'an Kenzü'l-Havas*, haz. Mustafa Varlı, İstanbul: Esmâ Yayınları, Tarihsiz.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bekir Direkçi, “Hızır bin Yakub'un Cevâhir'ül-Me'ânî Adlı Eseri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türkîyat Araştırmaları Dergisi*, S. 28, Selçuk Üniversitesi, 2010, s. 110.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Numan Külekçi, *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi İbn İsâ Sarubânî*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1997.

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Tatçı, “Şerh-i Esmâ-i İsnâ Aşere”, *Türk Yurdu*, S. 12, 1988, s. 28-33.

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Fatih Koyuncu, “Bursalı Subhî Mehmed ve Manzum Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi /The Journal of International Social Research*, C. 7, S. 31, 2014, s. 176-193.

²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Şahin Kızılabdullah, *Hâkim Seyyid Mehmed Efendi Hayatı, Eserleri ve Manzum Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

Şâkir Paşa (ö. 1234/1818)²² esmâü'l-hüsnâ şerhi kaleme alan müelliflerdendir.²³ Yukarıda adı geçen yazarların dışında da manzum ve mensur esmâü'l-hüsnâ şerhi kaleme alanlar vardır. Bunlardan biri de 16. asır şâirlerinden Nahîfî'dir. Eserine *Şerb-i Şâfi* ismini veren şâir ve eseri hakkında bilgi aşağıda verilecektir.

2.Eserin Müellifi: Nahîfî

İnceleme konumuz olan *Şerb-i Şâfi*'nin müellifi Nahîfî, 16. yüzyılda yaşamıştır. Şâir esmâü'l-hüsnâ şerhine tarih düşürerek 953/1546-47 yılında bu eseri tamamladığını belirtmiştir.

Hicretün elli üçü toquzyüzden Geçmiş idi beyân ile sözden

16. asır şâirleri hakkında bilgi bulunabilecek biyografik ve bibliyografik kaynaklar incelendiğinde, Nahîfî mahlasını kullanan bir şâire rastlanmıştır. Mehmed Nahîfî ismindeki bu şâir hakkında kaynaklarda şu bilgiler yer almaktadır: Ispartalı olan şâirin asıl adı Mehmed'dir. Kınalızade Âlî Efendi'den mülâzım olan şâir, kadılık vazifesinde bulunmuştur. 1018/1609-10 yılında vefat eden şâir, Edirne Kapı haricinde medfundur. İlim ve irfan yolunda ilerlemiş, bilgi ve kemâlât sahibi olan şâir, şiir ve inşâda güzel örnekler vermiş; ayrıca muamma çözmeye ehil olmuştur. Kaynaklarda onun şiirlerine örnek olarak aşağıdaki beyitler gösterilmektedir:²⁴

Revâ mıdur seni hammâmda kuca bî-bâk
Yüzüne kir getirür bir gün ey perî dellâk

'Arz-ı kâmet itmeyince dil alınmaz gördi yâr
Sonradan kâmet getürdi ol nigâr-ı şivekâr

Sensüz ey ruhları gül lebleri mey
Kamış işkencesidür 'aşıkâ ney

'Arakla bâdeyi dün gece meclisde çekişdürdüm
Birinün ter mizâcî birinün dahi beter buldum
(Be-nâm-ı Necm)

²² Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Sami Akaryalı, *Şâkir Ahmed Paşa Ravz-ı Verd (Edisyon Kritik ve Birinci Bölümün Günümüz Türkçesine Çevrimi)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.

²³ Ayrıntılı bilgi için bkz. H. İbrahim Şener, *Türk Edebiyatında Manzum Esmâü'l-Hüsnâlar*, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985, s. 128-155.

²⁴ Kınalızade Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-suarâ*, C. II, haz. İbrahim Kutluk, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989, s. 984-85; Beyânî Mustafa b. Cârullâh, *Tezkiretü's-suarâ*, haz. İbrahim Kutluk, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997, s. 290; Riyâzî, *Riyâzu's-suarâ*, haz. Namık Açıkgöz, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1982, s. 236; Kaf-zâde Fâizî, *Zübdetü'l-Eş'âr*, haz. Bekir Kayabaşı, Basılmamış Doktora Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997, s. 548; Şemseddin Sami, *Kâmusu'l-A'lâm*, C. 6, Ankara: Kaşgar Yayınları, 1996, s. 4569; Mehmet Süreyya, *Sicil-i Osmanî*, C. 4, haz. Nuri Akbayar, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996, s. 1222; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, C. II, haz. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı, Ankara: Bizim Büro Yayınları, 2001, s. 1040.

Seyr idelden ol melâhat kânının gencînesin
 Gonce çâk itdi kabâsın lâle yakdı sînesin
 (Amân)
 Gitmez ey serv-i revân hâtırdan endâmun senün
 Mihr-i dilde kazmış üstâd-ı ezel nâmun senün

Nahîfî Mehmed'in esmâü'l-hüsnâ şerhi kaleme aldığına dair kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. *Şerh-i Şâfî*'nin bu Nahîfî'ye ait olması ihtimal dahilindedir.²⁵ Bunun dışında 16. asırda Nahîfî mahlasını kullanan başka bir şâirin bu eseri yazmış olabileceği de akla gelmektedir.²⁶

Şerh-i Şâfî isimli mesnevinin iki yazma nüshasına ulaşılmıştır. Birinci nüsha Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi bölümünde, 00767-013 numarada kayıtlıdır. 282x178 boyutunda, nesih yazı ile kaleme alınan metin, 211b-223a varakları arasında derkenarda bulunmaktadır. Tenkitli metinde H nüshası olarak isimlendirilmiştir. Diğer nüsha ise Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesinde, M. Con 695 numarada kayıtlıdır. 21b-31b varakları arasında, talik yazıyla ve 19 satır aralığı ile yazılan bu metin, 150x114 ebatındadır. Levhî isimli bir müstensih tarafından yazılan bu nüsha eksiktir. Bu metin esmâü'l-hüsnâ şerhi ile "Huva'llâhu'llezi lâ ilâhe illâ Hû" isminin izahı ile başlar, "es-Sabûr" ismiyle son bulur. Sadece esmâü'l-hüsnâ şerhinin yer aldığı nüshada bazı isimlerde eksik beyit veya beyitler bulunmaktadır. Karşılaştırmalı metinde A nüshası olarak gösterilmiştir.

3.Eserin Şekil Hususiyetleri

Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerin faziletinden ve öneminden bahsettiği, birçok müellifin dikkatini çektiği esmâü'l-hüsnâ konusuna 16. asır şâirlerden Nahîfî de kaleme aldığı *Şerh-i Şâfî* isimli eseriyle katkıda bulunmuştur. Mesnevî nazım şekliyle yazılan eserde aruzun "Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün" kalıbı kullanılmıştır. Şâir, aruza fazla hâkim olmadığı için eserinde birçok kelimedede zihaf ve imaleye başvurmuştur. Aşağıdaki beyitte görüleceği gibi "gösterdi" kelimesinin ilk hecesinde vezin gereği med yapılmıştır. Ayrıca metindeki bazı mısralarda vezin aksamaktadır:²⁷

Noçtada gösterdi eflâki
 Pâk olanda çomaz idi bâki

²⁵ Şâirin 1609-10 yılında vefat ettiği düşünülürse eserin yazıldığı tarihten yaklaşık 63 sene sonra vefat etmesi ve bu eseri genç yaşta yazmış olması gerekir. Bu bilgiler çerçevesinde eserin Mehmed Nahîfî'ye ait olma ihtimali vardır.

²⁶ Numan Külekçi, "*Şerh-i Şâfî*" isimli eserin Lamî Çelebi'ye ait olabileceğini söylemektedir. (Bkz. Numan Külekçi, XI-XX. *Yüzyıllar El Yazması Metinler ve Özetleriyle Mesnevî Edebiyatı Antolojisi*, C. I, Erzurum: Aktif Yayınları, 1999, s. 27). Eserin son bölümünde şâir, mahlasını yani Nahîfî ismini zikretmiş ve eserin yazıldığı zaman olan 953/1546-47 yılına tarih düşürmüştür. Adı geçen eser, 938/1532 yılında vefat ettiği bilinen Lamî Çelebi'nin ölümünden yaklaşık on dört sene sonra yazılmıştır. Bundan dolayı bu eser Lamî Çelebi'ye ait değildir.

²⁷ Bu aksamalar metin içerisinde gösterilmiştir. Vezin gereği zihaf yapılan heceler açık olarak yazılmıştır.

Bu eser halkın çoğunun anlayabileceği şekilde yazılmıştır. Bundan dolayı da Nahîfî, eserinde ağdalı bir dilden uzak durup sade ve anlaşılır bir üslûp kullanmıştır. Şâir, metinde Arapça ve Farsça kelimeler kullanmış; fakat daha çok bilinen sözcükleri tercih etmiştir:

Çırk şabâh kim okursa bu ismi
Çalmaya anda hiç su 'âl resmi
Kimseye hergiz olmaya muhtâc
Giye ' izzetden ol nefesde tâc
' Adedi kırk bir okuya anı
Şeref-i ' izz ile ola şânı

Şâir, eserinde aynı kelimeleri birçok yerde kafiye olarak tekrar kullanmıştır. Bu kelimelerden “ol, ile, olsa, üzre, anı, hurrem” gibi kelimeler mükerrer olarak eserde yer almaktadır. Genellikle eserde tam ve zengin kafiye kullanan şâir, ahengi ve akıcılığı arttırmak için rediflere ve cinas sanatına da başvurmuştur:

' Amel eyleye ' ilm ile tâhir
Ola gönünde nûr-ı Haç zâhir
Göre kim bu cihâni bir demdür
Ol dem içre ne ile maħremdür
Aldanup çalmaya hayâl ile
Nefs bend eylemeye âl ile
Göresin her dükânı bir dürlü
Kimi mercânla vü kimi dürlü
Daħi gün toğmadan ola virdi
Bilesin Haç aña neler virdi

Şâir, eserinde ayetten ve hadisten iktibasta bulunmuştur. Aşağıdaki ilk mısra-
da “Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak 'ol!' demektir. O da hemen
oluverir.”²⁸ meâlindeki ayete telmihte bulunulmuştur. Ayrıca müellif, metinde Hz.
Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali ile ilgili bir hadisten iktibasta bulun-
muş ve hadisi olduğu gibi metne aktarmıştır. Bu hadis beyitlerle gösterilmiş ve
metinde 18 ve 19. beyitler olarak yer almıştır:

Emr-i künden cihâni var itdi
Cism ile câmî âşikâr itdi

Şâir, öğretici mahiyette ve toplumun genelinin istifadesine sunduğu bu ese-
rinde hakikatleri gayet iyi anlattığını ve izah ettiğini belirterek kendi üslubunu öv-
mektedir:

²⁸ Kur'ân-ı Kerîm, Yasin, 36/82.

Pāk idersin göñülleri ğamdan
Yemm-i ma' nāyı gösterüp nemden

Hōş virürsin cilāyı mir 'āta
Baқılur tā şafā ile zāta

Eserin ulaşılabilen iki nüshasından kurulan metin, 429 beyittir. Mevcut nüshalarda müstensih hatalarından ileri gelen yazımlardan dolayı bazı yerlerde metin tamiri yapılmıştır.

4.Eserin Muhteva Hususiyetleri

Mesnevilerin konusu itibariyle isim aldığı bilinmektedir. *Şerh-i Şâfi* ismindeki bu mesnevi esmâü'l-hüsna şerhi türüne girmekle beraber; eserde esmâü'l-hüsna şerhinden ziyade esmâü'l-hüsna havâssından bahsedilmektedir. Allah'ın yüz iki ismi bu metinde incelenmiş ve bunların özelliklerinden, okunma zamanı ve sayısından; anıldığında sağlayacağı faydalardan bahsedilmiştir.

Eserde öncelikle metnin konusunu bildiren bir başlık mevcuttur. H nüshasında “Şerh-i Şâfi Esmâü'l-Hüsna”, A nüshasında “Şerh-i Şâfi Ez-ân-i Nahîfî” başlığı yer almaktadır.

İlk olarak eserde Allah'a hamd ve senâ ile başlayan, daha sonra O'nun varlığını, birliğini ve yüceliğini anlatan “tevhid” bölümü gelmektedir. Toplam dokuz beyit olan bu kısımda Allah'ın varlığı ve kâinatı yaratmasından bahsedilmektedir:

Hamd-i bî-ħad o zāt-ı bî-çūna
Feyz irişdi kâf ile nūna

İki ħarf oldu maṭla' -ı cūdı
Buldı 'ālem anuñ ile būdı

Emr-i künden cihānı var itdi
Cism ile cānı āşikār itdi

Tevhid bölümünden sonra Hz. Peygamberin övgüsünün yer aldığı “na't” bölümü gelmektedir. Şâir, Hz. Muhammed'in marifet yollarını açtığını ve İlahî isimlerin sırrını beyan ettiğini ifade etmektedir. Altı beyit olan bu bölümden sonra iki beyitte O'nun aile ve ashabının övgüsü yer almaktadır:

Şad selām ol ħabībine dā'im
Ĥaқ ile her nefes olup kâ'im

Ma' rifet yolların 'ıyān itdi
Sırr-ı esmāyı ol beyān itdi

Āl [ü] aşhābına selām olsun
Vaħdet ehli kamu ğulām olsun

Metinde na'ttan sonra “medh-i çehâr-yâr-ı ğüzîn” bölümü gelmektedir. Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'nin medhinden ibaret bu bölümde

önce onlarla ilgili bir hadis nakledilmiş ve dört halifenin öne çıkan yönleriyle övgüsüne yer verilmiştir:

Şıdka mazhar düşen Ebū Bekri
Yoğ idi Hâkdan özge hiç fikri

‘Adl idi dā’imā ‘Ömer hâli
Pāk idi ‘adl ile a‘māli

Pür-hayā idi hilm ile ‘Oşmān
Cem‘-i Qur’ān ile olup tābān

Ma‘rifet mülkünüñ ‘Ali şāhı
‘İlm-i esmānuñ oldı āgāhı

Şâir, eserin esas konusuna geçmek için kademe kademe okuyucuyu hazırlamakta ve esmâü'l-hüsnânın ehemmiyetine vurgu yapmaktadır. Bu bölümde yaratıcının her yerde ve her zaman isim ve sıfatlarıyla tecelli ettiğine değinmektedir. İlahî isimlerin her birinin kıymetli olduğundan ve her türlü sıkıntının onlarla gideceğinden bahsetmektedir:

Çanda olsañ senüñ ile hâzır
Her nefes hālüne olup nâzır

Nazarından seni ırağ itmez
Dilde ağıyar bend ü bağ itmez

Yapış esmāsına Hâkuñ her dem
Olasın tā murād ile hem-dem

Eserde, esmâü'l-hüsnânın önemi izah edildikten sonra asıl konunun işlendiği bölüm gelmektedir. Bu kısımda Allah'ın yüz iki isminden bahsedilir. Önce izah edilecek isim başlık halinde yer almakta; daha sonra en az iki beyit ve genellikle de üç veya dört beyitle esmânın havâssından bahsedilmektedir. Her ismin özelliği ve bu isimlerin okunma sayıları, yeri ve zamanı izah edilir. İnsanın türlü sıkıntılarını gideren manevî bir tıp kitabı niteliğinde açıklamalar bulunmaktadır. İlk olarak “Hu-va’llâhu’llezi lâ İlâhe illâ Hû” ile asıl konu başlar ve “es-Sabûr” ismiyle son bulur. Bu bölüm eserin bütünü içerisinde 316 beyitlik bir yer tutmaktadır.

en-Nür

Oğusa kim ki sūre-i Nūrı
Çalmaya dilde şerr ile şūrı

Yedi cum‘a gicesi zevk ile
Yedişer kez oğusa şevk ile

‘Ağabince bu ismi biñ kerre
Oğusa çalmaya ğamı zerre

Her kederden dili ola tâhir
Ola gönlinde nûrlar zâhir

el-Veliyy

Zeni bed-ğū olursa bir merdūñ
Nedür añla devāsın ol derdūñ

Vird idine dilinde bu ismi
Hūsn-i hulğ olmanuñ budur resmi

Eve girdükçe yād ide her dem
Ola zevğ u şafā ile hurrem

Esmâü'l-hüsnânın izahı bittikten sonra eserde “hâtıme” bölümü yer alır. “Münâcât ve Hâtıme-i Şerh-i Şâfi” başlığı ile yer alan bu bölümde şair, önce Allah'a bazı isimlerle dua etmekte; daha sonra mahlasını iki defa zikreden müellif, daima Allah'ı anmak ve her an düşünmek istediğinden bahsetmektedir:

Ey Kerîm ü Raḥîm ey Ğaffâr
Ey ‘Alîm ü Ḥakîm ey Settâr

Gönlümi pāk idüp ‘alāyıkdan
Nazarum döndürem ḥalāyıkdan

Dile vird ola dā'imā zikrūñ
‘Aqlıma kâr ola hemân fikrūñ

Ey Nahîfî ḥanîf olup tâhir
Ḥağdan oldu ḥağikâatūñ zâhir

Setr itdūñ Nahîfî tafşîli
Bırağ elde bu ḳâl ile ḳîli

Şâir bu metnin sonunda geleneğe uyarak eserin yazıldığı yılı bildiren bir tarih manzumesi kaleme almıştır. Hicrî 953 yılının Zilkade ayında (Milâdî Aralık-Ocak 1546-47) eserini yazdığını belirten şâir, tarihi açık olarak söyleyerek “lafzen tarih”i tercih etmiştir.

Hicretūñ elli üç toḳzyüzden
Geçmiş idi beyân ile sözden

Şehri zi'l-ka‘ dede tamâm oldu
Şerḥ-i Şâfi bu şerḥe nâm oldu

5.SONUÇ

İslâmın kabul edilmesi ile Arap ve Fars edebiyatlarında olduğu gibi Türk edebiyatında da dinî-edebî birçok tür ortaya çıkmış ve bu konularda eserler kaleme alınmıştır. Cenâb-ı Hakk'ı esas olarak konu alan edebî türlerden biri de esmâü'l-hüsnâ şerhleridir. Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında örneklerine rastlanılan bu türün ortaya çıkmasında bilhassa *Kur'ân-ı Kerîm* ve hadislerdeki emir ve teşvikler etkili olmuştur.

Edebiyatımızda manzum olarak esmâü'l-hüsnâ konusunu ele alan şâirlerden biri *Şerh-i Şâfi* isimli eseriyle Nahîfî'dir. Adı geçen metinde şâir eserini, bir tarih

manzumesiyle 1546-47 yılında yazdığını bildirmiştir. Bu tarihten 16. asırda yaşadığı anlaşılan Nahîfî'nin hüviyeti tam olarak tespit edilememiştir. Kaynaklar, 16. yüzyılda yaşamış Nahîfî mahlaslı bir kişiden bahsetmektedir. Nahîfî Mehmed adlı bu şâir hakkındaki bilgilere bakıldığında, adı geçen kişinin böyle bir eseri yazdığından sözü edilmemektedir. *Şerb-i Şâfi* adlı bu mesnevi Nahîfî Mehmed'e ait olabileceği gibi, aynı asırda yaşamış başka bir Nahîfî'nin bu eserin müellifi olma ihtimali de bulunmaktadır. Şâir, *Şerb-i Şâfi*'de bir esmâ-i İlâhî şerhinden ziyade isimlerin havâssını konu edinmiştir. Müellif hangi ismin ne zaman, nerede ve ne kadar okunacağı üzerinde durmuş; şartlarına uygun okunması halinde sağlayacağı faydaları sıralamıştır. Metinde, Allah'ın yüz iki isminin özelliklerinden bahsedilmiştir. Şâir sade bir dil kullanarak eserin, toplumun her kesimine hitap edebilmesini sağlamıştır. Günümüzde de bu türün devamı mahiyetinde birçok dua kitabında esmâül-hüsnâ ve faziletlerinden bahsedilmektedir.

6.METİN

[Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün]

[H211b] **Şerh-i Şâfi Esmâü'l-Hüsnâ²⁹**

1. Hâmd-i bî-had o zât-ı bî-çûna
Feyz irişdi kâf ile nûna

İki harf oldu ma'la' -i cûdı
Buldu 'âlem anuñ ile bûdı

Emr-i *künden* cihâni var itdi
Cism ile cânı aşikâr itdi

Gösterüp cism içinde tafşili
İde cân anuñ ile taşşili
5. Ma' rifet kesb ide kemâl ile
K'ola her demde zevk-ı hâl ile

'Amel eyleye 'ilm ile tâhir
Ola göñlinde nûr-ı Haq zâhir

Göre kim bu cihâni bir demdür
Ol dem içre ne ile mahremdür

Aldanup kalmaya hayâl ile
Nefs bend eylemeye âl ile

Görüne cân içinde cânâni
Bile kim feyz-i Haq imiş şâni
10. Şad selâm ol habîbine dâ'im
Haq ile her nefes olup kâ'im

²⁹ Şerh-i Şâfi Esmâü'l-Hüsnâ H: Şerh-i Şâfi Ez-ân-i Nahîfî A. A nüshasında giriş bölümü bulunmamaktadır. Söz konusu nüsha doğrudan esmâü'l-hüsnâ şerhi ile başlar.

Ma'rifet yolların 'ıyân itdi
Sırr-ı esmâ'yı ol beyân itdi

'Aşığa eyledi işâretler
'Ârife eyledi bişâretler

Noқтаda gösterdi eflâki
Pâk olanda kıomaz idi bâki

Bâğ-ı insûn kıapusını açdı
Güheri cümle 'âleme şaçdı

[H212a]

15. Cümle derdüñ getürdi dermânın
Şâd idüp 'âlemün dil ü cânın

Âl [ü] aşhâbına selâm olsun
Vağdet ehli kıamu gülâm olsun

Her biri şem'-i dîn olup rüşen
Dil-i 'uşşâkı itdiler gülşen

قال النبى عليه و سلم³⁰
انا مدينة صدق و ابى بكر بابها
انا مدينة العدل و عمر بابها³¹
انا مدينة الحياء و عثمان بابها
انا مدينة العلم و على بابها³²

20. Şıdқа mazhar düşen Ebü Bekri
Yoğ idi Hâkdan özge hiç fikri

'Adl idi dâ'imâ 'Ömer hâli
Pâk idi 'adl ile a'mâli³³

Pür-ğayâ idi hilm ile 'Osmân
Cem'-i Kıur'an ile olup tâbân

Ma'rifet mülkünün 'Ali şâhı
'İlm-i esmânun oldı âğâhı

³⁰ “Nebî aleyhi's-selam buyurdu”

³¹ “Ben doğruluğun şehriyim, Ebü Bekir onun kapısıdır. Ben adaletin şehriyim, Ömer onun kapısıdır.”

³² “Ben hayânın şehriyim, Osman onun kapısıdır. Ben ilmin şehriyim, Ali onun kapısıdır.” (Aşağıda isimleri verilen hadis kitapları incelenmiş ve bu hadisin Hz. Ebü Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ile ilgili bölümlerine rastlanmamıştır. *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, haz. İbrahim Canan, C. 12, Ankara: Akçağ Yayınları, 1993; *Rûdânî Büyük Hadis Külliyyatı Cem'ul-Fevâid*, C. 3, ter. Naim Erdoğan, İstanbul: İz Yayıncılık, 2011; İsmail b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs I*, Beyrut, 1408/1988; *İmam Eş-Şevkânî El-Fevâid El-Mecmua Fi'l-Ehâdis El-Mevdua Mevzu Hadisler*, ter. Mehmet Emin Akın, İstanbul: Medarık Yayınları, 2012; *Şihâbü'l-Ahbâr Tercümesi*, haz. Ali Yardım, İstanbul: Damla Yayınevi, 1999; Hz. Ali ile ilgili hadis için bkz. Rûdânî, *a.g.e.*, s. 269; Şevkânî, *a.g.e.*, s. 467-468; Aclûnî, *a.g.e.*, s. 203-204; Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2013, s. 128)

³³ Bu mısırda vezin aksamaktadır.

Her biri bir cihāna şāh oldu
Sevmeyenler işi tebāh oldu

25. Bunların hürmetine yā Sübhān
Dilde artar şafā ile ‘irfān

Sözüne mahrem it cihān içre
Kalmaya senden özge cān içre

Bu du‘ādan dile şafā irdi
Luṭf ile cānuma vefā irdi

Ṭoğdı gönlümde ma‘ rifet tābı
Gitti kalmadı ğaflet-i cānı

[H212b]

Çü gönül oldu ‘ilm ile ṭāhir
Oldı nūr-ı şafā o dem zāhir

30. Rūşen oldu serāy-ı dil anı
Gördi ol dem şafā ile cānı

Pertevi nūr-ı zāt itmiş bī-reng³⁴
Gitti ikān ile gümān ü jeng

Ref‘ idüben niḳāb-ı aġyārı
Gördi her zerrede bile yārı

Ḳanda olsañ senüñ ile ḥāzır
Her nefes ḥālüne olup nāzır

Nazarından seni irāğ itmez
Dilde aġyār bend ü bağ itmez

35. Cism içinde nice ise cānuñ
Şöyle bil cān içinde cānānuñ

Ya‘ni varlık vireñ Odur cāna
Güheri bul irişüben kāna

Zāt-ı Ḥaḳḳı revān ile añla
Pes şifātını cān ile diñle

Andan esmāsını bilüp dilde
Kalmayasın bu āb ile gilde

Ḥaḳḳuñ esrārıdır ḳamu esmā
Zāhir esmā ile olur eşyā

40. Faḳl ile feyzdür bu esmāsı
Luṭf [u] ḳahr ile oynadan nāsı

Ṭālib iseñ gönül bu esrāra
Ermek ister iseñ eger yāra

³⁴ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

Dilde vird eyle ismini her dem
Olasın tâ ki yâr ile hem-dem

Girmek ister iseñ bu bâzâra
Yapış 'aşk ile nâle vü zâra

[H213a]

Geşt idüp anuñ ile bâzârı
Saña lâyıķ nedür bilüp kârı

45. Göresin her dükânı bir dürlü
Kimi mercânla vü kimi dürlü

Kimisi gevher ile pür olmuş
Kimisi la' l ile 'aceb tolmuş

Kimi dizmiş müferrih-i yâķüt
Ola tâ ehl-i zevķ için ol ķüt

Kimi tiryâķ ile şatar zehri
Kimi luţfi virür kimi ķahrı

Kimi yazmış vişâl için nâme
Kimi i' zâz için virür hâme

50. Kimi tîr-i belâ şatar dâ'im
Bu dükân içre olayın ķâ'im

Dimek oldı ki ya' ni ismu'llâh
Her biri oldı bu cihâna şâh

Ĥaķ taşarruf ider bu esmâdan
Gerçi esmâ olur müsemâdan

İsm zât oldı ma' nada taķķiķ
Ehl-i Ĥaķ eyledi anı taşdıķ

Ne murâd isteseñ Ĥudâdan ger
Ne didigü Ĥadış ile server

55. Yapış esmâsına Ĥaķuñ her dem
Olasın tâ murâd ile hem-dem

Dilde derdüñ ne ise pinhânı
Bulasın ism içinde dermânı

Ya vişâl isteseñ nigâr ile
Ya yakın olmaķ olsa yâr ile

Ya gidermek diler iseñ kîne
Pâk ola ya' ni mihr ile sîne

[H213b]

Her ne ise murâduñ ey ' âķil
Dilde esmâdan olmağıl ĝâfil

60. Bulasın mâlike göre ismi

Bilesin tâ nedür anuñ resmi
Dile vird eyle ol murād için
Bâ-şafâ yahud ‘adl [ü] dād için
Buña her kim ki şekk ide zâhir
Qalbi imân ile degül tãhir
Hãk beyân eyledi kelâm içre
Qomadı mü’mini melâm içre
Oquyan cãn ile bu Qur’ânı
Bulur esmâ ile şafâ cãnı

65. Süreler içre yād idüp ismin
İsm ile ‘âlemün kı lup resmin
Geh beyân itdi ism-i zātını
Geh ‘ıyân eyledi şifâtını
Gâh ef’âlinüñ diyüp ismin
Gösterüp ya’ni ma’nanuñ cismin
Dinle ey qalbi pāk olan ‘âşık
Olasın tâ bu hıl’ate lâyıq
Gönlüni eyle ‘ilm ile tãhir
Ola Hãk sırrı her nefes zâhir

70. Gör nedür ism-i evvelüñ şanı
Bilesin soñra tâ nedür şanı

Der-Beyân-ı İsm-i Evvel ü Hãşşa Ber-Ān³⁵

[A21b]

Bi’smi’llâhi’r-Raḥmâni’r-Raḥîm

Hüva’llâhu’llezi lâ ilâhe illâ Hû

Günde biñ kez dise kişi Allâh
Yahud biñ kerre hû dise her gâh³⁶

Hãk yaqîn ehli eyleye anı
Bula şekden ḥalâş anuñ cãnı

[H214a]

Gönlüni eyleye Hudâ câmi’
Ola nür-ı şuhūd aña lâmi’

‘Ālimü’l-ğaybi ve’s-şehâdeti

Her kim itse edâ namâzını
Cãn u dilden kı lup niyâzını

75. ‘Aqabince bu ismi yād itse

³⁵ Der-Beyân-ı İsm-i Evvel ü Hãşşa Ber-Ān H: A’de yok.

³⁶ Bu mısırada vezin aksamaktadır.

Bu şafâyı revâna zâd itse
 İre Hâkdan revânına ihsân
 Anı keşf ehli eyleye Raḥmân³⁷
 Kılısa beş vaqt namâzını âdem
 Oğusa yüz kere buni ol dem
 Aña mekşûf³⁸ ola kamu esrâr
 Tola gönli ziyâ ile³⁹ envâr

er-Raḥmân

Her namâzuñ soñunda ey 'âķil
 Olmayasın bu ism ile ğâfil

80. Her ki⁴⁰ yüz kerre oğusa anı
 Kātılıkdan ḥalâş ola cāmı
 Kalmaya dilde ğaflet ü saḥtı
 Açıla bu şafâ ile baḥtı

er-Raḥîm

Kim müdâvim olursa bu isme
 Vire şıḥhat şafâ ile cisme

Oğusa yüz 'aded anı her rûz
 Ola her rûzi⁴¹ 'id ile nevrûz

Raḥm ile şefkati ola ğâlib
 Ola her demde eylüge ṭâlib

85. Hüsn-i ḥulḳ ile şâd ola cāmı
 Dili her gevherüñ ola kāmı⁴²

[A22a]

el-Melik

Kim oğursa müdâm bu nâmı
 Virilür aña 'izzetüñ cāmı

Yüz 'aded her gün oğusañ anı⁴³
 İrişe câna zevk-ı sulṭâni

[H214b]

Olasın 'âlemüñ ser-efrâzı
 Bulasın bu niyâz ile nâzı

Ḥükm ile ḥâkim olasın âḥir

³⁷ İre Hâkdan revânına ihsân/Anı keşf ehli eyleye Raḥmân H: Anı keşf ehli eyleye Raḥmân/ İre Hâkdan revânına ihsân A.

³⁸ mekşûf A: mektüb H.

³⁹ ziyâ ile H: şafâ ile A.

⁴⁰ Her ki A: Her kim H.

⁴¹ rûzi A: rûz H.

⁴² 81, 84 ve 85 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

⁴³ Yüz 'aded her gün oğusañ anı A: Yüz 'aded oğusañ her gün anı H.

Ola şe 'nüñde sırr-ı Hâk zâhir

el-Kuddûs

90. Kim ki yüz nevbet oğusa her rûz
Âhîr olmaya ol kişi dil-süz

Dem-i âhîrde kim zevâl irse
Hâşılın ol nefes görüp virse

Gönlüne Hâk şafâ vire ol dem
Ola nûr-ı Hudâ ile hurrem

Qıla imânını Hudâ kâmil
Olduğün bu ism ile 'âmil

es-Subbûh

Kim ki bir kâğıda yaza anı
Göresin ne şafâ bula cânı

95. Kılsa cum' a namâzını her bâr
Dili üzre çosa anı ey yâr

Cum' adan cum' a eylese dâ'im
Dil ola hüsni-ı hulk ile kâ'im

Pâk ola ol melek gibi tâhir
Bu şîfatlar hemân olup zâhir

es-Selâm

Kim ki bir derd ile ola bîmâr
Bunuñ ile olur aña tîmâr

Ger yüz on bir kez oğusañ anı
Bula şîhhat şafâ ile cânı

100. Marazuñ Hâk ide anuñ tebdil
Ol nefesde şifâ ide taşîl⁴⁴

el-Mü'min

Kim getürse başında bu ismi
Ola şerden emîn anuñ cismi

Şaklaya Hâk anı şeyâfînden
Qalbi pâk ola kibr ile kînden

[H215a]

Ola emn ü emân ile cânı
Kim iderse bu nev' ile anı

el-Müheymin

'Aql ile şol kişi durur uşlı
Her kaçan itmek istese ğuslı

⁴⁴ 88, 92, 96 ve 100 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

105. Oğusaydı bu ismi ol demde
Olmaya gönli hergizin gâmda

Pâk olup yüz kez oğusa anı
Ola işrâk ile anuñ cânı

[A22b]

el-'Azîz

Qırk şabâh kim oğursa bu ismi
Qalmaya anda hiç su 'âl resmi

Kimseye hergiz olmaya muhtâc
Giye ' izzetden ol nefesde tâc

' Adedi kırk bir oğuya anı
Şeref-i ' izz ile ola şânı

el-Cebbâr

110. Kim oğursa yigirmi bir nevbet
İrmeye hergizin aña nekbet

Ger olursa dilinde bu virdi
Zulm-i zâlimden olmaya derdi

Ol kim ismi Hudâ ile oldı
Haquñ ' avni ' inâyetin buldı⁴⁵

el-Mütekebbir

Halvet olsa şafâ için hâne
Her ki ' azm itse ol nefes kâne

Kim ki hâtünü ile⁴⁶ cem' olsa
Bu isim evvel aña şem' olsa

115. Oğusa evvelâ bunı deh bâr
Bu bahirden Hudâ vire şeh-vâr

Bir oğul vire Haq aña şâlih
Tâ' at emrinde olmaya tâlih

el-Hâlik

Her gice kim oğursa⁴⁷ bu ismi
Diñle Haqdan nedür anuñ kısmı

[H215b]

Bir melek halk ide o dem Raħmân
İde fazl-ı kemâl ile ihsân⁴⁸

İde tesbîh ol sürüş-ı Haq
Olamaz deyne ol kişi elyak⁴⁹

⁴⁵ 103, 106, 109 ve 112 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

⁴⁶ Kim ki hâtünü ile A: Ya' ni hâtün ile H.

⁴⁷ oğursa A: oğusa H.

⁴⁸ İde fazl-ı kemâl ile ihsân H: İre tesbîhin ol kula ihsân A.

120. Aña vire sevâbını dâ'im
Ola tâ böyle haşre dek kâ'im

el-Bārī

Her ki yüz kerre okusa tâhir
Dağı yetmiş bir okusa âhir

Kabre vardığı dem işit anı
Yalnız olmaya anuñ cânı

Hağ muşâhib vire aña anda
Kalmaya havf ile keder⁵⁰ anda

[A23a]

el-Muşavvir

Her kimüñ olmasaydı ferzendi
Bu hevâ olsa gönlünüñ bendi

125. Yedi gün pāk olup ola şâ'im
Dilde bu ismi zikr ide dâ'im

Vaqt-i iftâr olıcağ her bār
Okuya bist ü yek anı ey yār

Ya'ni şu üzre okuya anı
İçe ol dem şafâ bula cânı

Yedi gün eylese bu hâl üzre
Hağ murâdın vire kemâl üzre

Hağ aña bir oğul vire 'âşık
Ola 'ilm ile 'izzete lâyıq

el-Ğaffār

130. Her ki yüz nevbet okusa şâfi
Ola her derdine anuñ şâfi

Cum'adan sonra okusa her gâh
Açıla aña luğf ile dergâh⁵¹

Hağ günâhın bağışlaya her dem
Ola ğufrân ü 'afv ile ħurrem

[H216a]

el-Kahhār

Her kimüñ olsa dilde bu virdi
Âhîretde murâdına irdi⁵²

Çıka dilden muğabbet-i dünyâ
Kala⁵³ zevk ile tã'at-i 'uğbâ

⁴⁹ 113 ve 119 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

⁵⁰ keder H: gidüp A.

⁵¹ Açıla aña luğf ile dergâh H: Açıla luğf ile aña dergâh A.

⁵² Bu mısırada vezin aksamaktadır.

135. Ola Hâkkuñ muhâbbeti zâhir
Dilde ağıyâra Hâkkuñ ola kâhir

el-Vehhâb

Yedi kez kim ki okusa anı
Bula ol fazl-ı Hâkkuñ ile kâni

Bay ola pür-ferah ola⁵⁴ hâli
Vire her güşeden Hudâ mâli

Dil ü cânı ğanî ola dâ'im
Her kim olsa bu ism ile kâ'im

er-Rezzâk

Her şabâhın namâzdan evvel
Kim okursa⁵⁵ niyâzdan evvel

140. Döne vechin[i] kıbleye ol dem
Ola dilde bu nâm ile hem-dem⁵⁶

Okuya vaqt-i şubh-dem⁵⁷ anı
Hergizin faqr görmeye cânı⁵⁸

el-Fettâh

Her ki şubhuñ namâzını kılsa
Göñlinüñ şekk ü şübhesün silse

Sîne üzre kıya iki elini
Deprede ol nefes hemân dilini

Dise yetmiş kezin bu ismi ol
Bula şahn-ı şafâya ol dem yol

145. Kalmaya dilde zerrece jengi
Mihre tebdil ola kamu cengi⁵⁹

Ola göñli bu ism ile rüşen
Dil ola feyz-i Hâkkuñ ile gülşen⁶⁰

[A23b]

el-'Alim

Her ki meşgûl ola bu ism ile
Kalmaya ol mecâz ü resm⁶¹ ile

[H216b]

Hâkkuñ müyesser ide aña 'ilmi

⁵³ Kala A: Gele H.

⁵⁴ ola H: olur A.

⁵⁵ okursa A: okusa H.

⁵⁶ 132, 135, 138 ve 140 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

⁵⁷ vaqt-i şubh-dem A: vaqt-i şubh dek H.

⁵⁸ cânı A: şanı H.

⁵⁹ 143 ve 145 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

⁶⁰ gülşen A: rüşen H.

⁶¹ mecâz ü resm H: mecâz-ı resm A.

Görine hulk ile anuñ hilmî

Ola 'ilm ile 'âlemün şem'î
Bula dilde şafâ ile cem'î

el-**Qābiḍ**

150. Her ki kırk pāre ekmeği⁶² kesse
Her yerine bu ismi ol yazsa

Her şabāhın birin yise tāhir
İde kırk güne dek anı āhir

Aña açlıkdan olmaya pervā
Dile cū' ile olmaya sevdā

el-**Bāsīt**

Her ki kaldursa hācete elini
Deprede şıdık ile hemān dilini

Oķusaydı bu ismi on def' a
İrişe 'avn-i Hāķ ile nef' a

155. Olmaya hergiz ihtiyācıla
Her tarafından kapular açıla⁶³

el-**Hāfiḟ**

Her ki havf eylese 'adūsından
Ya 'adū ins ola yāhud cinden

Ola üç gün şafâ ile şā'im
Gele dördüncü gün ola kâ'im⁶⁴

İde bir hālveti hemān hāli
Oķuya yetmiş ile biñ hāli

Def' ola düşmenün o dem şerri
İre Hāķkuñ emān ile birri

[A24a]

er-**Rāfi'**

160. Her ki bu ismi oķusa dā'im
Giceler olsa şuğl ile kâ'im

Gicede üç kez oķusa anı
Bula Hāķdan ğinā ile kāmı

Bay ola 'izzet-i Hūdā ile
Maħrem olmaya her gedā ile

⁶² ekmeği A: etmeği H.

⁶³ Olmaya hergiz ihtiyācıla/Her tarafından kapular açıla H: Her tarafından kapular açıla/ Olmaya hergiz ihtiyācıla A.

⁶⁴ 148 ve 157 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

[H217a]

Gice nişfında okunur aňla
Sırr-ı Hâkķı şafâ ile diňle

el-Mu'iz

Her ki yüz kırķ bir okusa anı
Şeref-i 'izz ile ola şanı

165. Ya düşenbih gicesin ya cum'a
Bu iki gicede irer⁶⁵ lem'a

Kıla aḥşâm namâzını kâmil
Ola bu ism ile hemân 'âmil⁶⁶

Halk içinde mehîb ola 'âlî
Ola ikrâm ü 'izz ile ḥâlî

el-Müzill

Her kimüñ düşmeni ola⁶⁷ zâlim
Ola tâ def' i şerrine 'âlim

Okuya yetmiş ile beş ismi
Budur aňla anuñ hemân resmi

170. Lîk 'avn-i Hudâ ile bîmi
Ne zeri ḥarc ola vü ne sîmi⁶⁸

es-Semî'

Her kim ister murâdını ḥâşıl
Ola maḳşûdına o dem vâşıl

Kıla pençşenbe gün namâzını
İde dilden Hâķa niyâzını

Okuya beş yüz ismi ol⁶⁹ demde
Kalmaya ḳalbi ḥasret ü ğamda

Hâķ du'âsın ḳabûl ide anı
Ola şâd 'aḳl ile dil ü cânı

el-Başîr

175. Cum'a gün kim okursa bu ismi
Diňle Hâķdan nedür anuñ ḳısmı

Farz ile sünnetüñ miyânında
Talep it gevherüñi kânında

⁶⁵ Metinde "irerler" şeklinde yazılmıştır.

⁶⁶ 161, 163, 165 ve 165 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

⁶⁷ ola A: olsa H.

⁶⁸ Ne zeri çarḳ ola vü ne sîmi A: Ne zeri çarḳ ola ne ḥöd sîmi H.

⁶⁹ ol H: her A.

[H217b] Nazar-ı Hâk ola devâm ile⁷⁰
Bula luğf-ı Hudâ bu nâm ile

[A24b] Nazar ide Hudâ ' inâyet ile
Vire ' izz ü şeref hidâyet ile

el-Hakîm

Şeb miyânında kim okur anı
Ola kalbi ma' ârifüñ kânı

180. Toğa mihr-i şafâ derûnında
Görine pertevi birûnında⁷¹

İde Hâk anı sırrına maħrem
Feraħ-ı ' ilm ile gide her ğam

el-'Adl

Her ki yazsa yigirmi nân üzre
Toğa nûr-ı şeref revân üzre

Yese her cum' a gicesi tâhir
Ola heybetle her nefes zâhir⁷²

Hâk musaħħar ide aña halkı
Görine anda evliyâ ħulķı

el-Laşif

185. Her kimüñ kim ma' âşı tar olsa
Ğuşsa vü ğam anuñla yâr olsa

Oķusa yüz kere bunı her rûz
İre her ğuşeden aña şad rûz

Ola dünyâ sebepleri ħâşıl
Göñli maķşûdına ola vâşıl

el-Ĥabîr

Her ki meşĝül ola buña bisyâr
Ola ħulķ-ı ħasen anuñ ile yâr

Ķoya bed-ħulķımı elden ol⁷³
Anuñ ile bula Ĥudâya yol

190. İde aħlâķını ķamu tebdîl
Ķıla Ĥakdan şafâ-yı dil taħşîl

⁷⁰ devâm ile H: bu nâm ile A.

⁷¹ 172 ve 180 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

⁷² A nüshasında 'Adl ismini izah eden son beyittir.

⁷³ Bu mısırada vezin aksamaktadır.

el-Ḥalîm

Her kimüñ kim zirâ^c ati olsa
Göñli efkâr ile anuñ tolsa

Bir varak üzere yazsa bu ismi
Bilesin tâ nedür anuñ resmi

[H218a]

Şu ile yusa yazduğın ol dem
Şaçsa zer^c üzere⁷⁴ olayın hurrem

Şaklaya Hağ zirâ^c atin anuñ
Bula mağşüdünü dil ü cânüñ

[A25a]

el-^c Azîm

195. Her ki bisyâr okursa⁷⁵ bu ismi
Ola ^c izzetde cân ile cismi

Halk içinde ^c azîz ola dâ'im
Ola ^c izzetle dâ'imâ kâ'im

Aña ta^c zîm ide cihân halkı
Ola hürmetle her nefes hulkı⁷⁶

el-Ġafür⁷⁷

Her ki bir dâ'ile ola bisyâr
Yazsa⁷⁸ üç kâğıda anı ey yâr

Yutsa her birini şafâ ile
Yâr ola her nefes şifâ ile

200. Hürmetine Hudâ bu esmânuñ
Vire mağşüdünü dil ü cânüñ

eş-Şekür

Her ki kırk bir okusa bu ismi
Diñle ammâ nedür anuñ resmi

Oğuya bu ^c adedle âb üzere
Ola ol demde fetḥ-i bâb üzere

Nüş ide besmeleyle⁷⁹ ol âbı
İrişe aña ^c ayş-ı esbâbı

Qalmaya tarlığı ma^c işetde
Bağlaya ol kumaş ile şedde

⁷⁴ üzere A: H'de yok.

⁷⁵ okursa A: okusa H.

⁷⁶ 187, 189 ve 197 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

⁷⁷ el-Ġafür H: el-^c Afuvv A.

⁷⁸ Yazsa H: Yaza A.

⁷⁹ besmeleyle A: besmele ile H.

el-‘Aliyy

205. Kim⁸⁰ okursa bu ismi her dâ'im
Ola ikrām ile özi kâ'im

Bay ola şād olup cihān içre
Tola zevk u şafā revān içre

Dile kār ola şükr ile şādı
Koya ‘ālemde hulk ile adı

[H218b]

el-Kebīr

Kim müdāvim olursa cān ile
Maḥrem ola bir ulu şān ile

‘İzzet-i cāh ile ola ‘ālī
Gice zevk ile māh ile sālī

210. Ululuḡ vire Ḥaḡḡ aña her dem
Ola dilde ḡnā ile ḥurrem⁸¹

[A25b]

el-Ḥafīz

Her ki yazsa bu ismi ey ‘āşık⁸²
Ola Ḥaḡḡkuñ emānına lāyık

Āb u āteşden olsa tersende
Kalmaya korḡu hergizin anda

Götüre kendü de bile dâ'im
Ola sırrı Ḥudā ile kâ'im

el-Muḡīş

Her ki ḡurbetde pür-belā olsa
Derd-i dünyāya mübtelā olsa

215. Ala ol bir dutulmadık⁸³ kûze
Vire tā kim Ḥudā aña rûze

Boş iken okuyup üfüresin ol
Şu koyup içüp anı⁸⁴ göresen ol

Bula derdine ḡurbetüñ çāre
İre şabr ile sevgülü⁸⁵ yāre

el-Ḥasīb

Her ki ḡavf eylese ḡarāmīden
zebānīden ü ya tāmīden

⁸⁰ Kim A: Kim ki H.

⁸¹ 200, 204, 207 ve 210 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

⁸² ismi ey ‘āşık A: ismi ‘āşık H.

⁸³ dutulmadık H: tutulmadık A.

⁸⁴ içüp anı A: içüben H.

⁸⁵ sevgülü H: sevgülü A.

Yâhud hem-sâyenüñ şürürından⁸⁶
Ya cefâ ehlinüñ ğurürından

220. Yedi ğün okusa şafâ ile
Olmaya herğizîn cefâ ile

Bu tavâ'ifden olmaya ğam-nâk
İde Hâķ anı cümlesinden pâk

el-Celîl

Her ki müşğ ü ğülâb ü za' ferânı
Ezse de yazsa pâk olup anı

[H219a]

Yutsa ol ismi pâk olup ol dem
Ola dâ'im vaķâr ile ğurrem

Hâķ içinde 'azîz ola şânı
Ola âsüde luţf ile cânı⁸⁷

el-Kerîm

225. Her ki⁸⁸ yatduğı dem okursa ol⁸⁹
Ķalbi pâk ola i' tiķâdı bol⁹⁰

[A26a]

Aña ikrâm ide melekler pâk
Ķala ğayrân bu ğürmete eflâk

er-Rakîb

Yedi kez her kim okusa tâhir
Aña bir kimse olmaya ķâhir

Hâķ Te'âlâ emîn ide mâlin
Artura zevķ ile ķamu ğâlin⁹¹

el-Mucîb

Her ki yazsa ğetürse bu ismi
Şığhat ile ola anuñ cismi

230. Ola dâ'im Hâķuñ emânında
Yana 'izzet çerâğı cânında

el-Vâsi'

Varı ile kim olmasa ķâni'
Ne iderse işit aña mâni'

⁸⁶ Bu mısırada vezin aksamaktadır.

⁸⁷ 219 ve 224 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

⁸⁸ ki A: kim H.

⁸⁹ okursa ol A: okur olsa H.

⁹⁰ Ķalbi pâk ola i' tiķâdı bol A: Ķalbi pâk-i' tiķâd ile tolsa H.

⁹¹ Artura zevķ ile ķamu ğâlin A: Artura dilde zevķ ile ğâlin H.

Aña kâfi ide her esbâbı
Açıla kudretün aña bâbı

el-**Hakîm**

Her kimün müşkil olsa bir kârı
Ne ider gör bu ism ile Bârî

İde düşvârını anuñ âsân
Oğuduğunca bulsar ihsân

el-**Vedūd**

235. Er ü ‘avret miyân-ı ceng olsa
Dilleri guşşa ile teng olsa

Oğur ise bu ismi ol dâ’im
Ola tevfiğ-ı şulh ile kâ’im

Gide ceng ü cidâl ile idbâr
Ola tevfiğ ile muhabbet yâr⁹²

[H219b] [A26b]

el-**Mecîd**

Her kimün hürmeti qalil olsa
Halk arasında key zelil olsa

Her şabâhın namâzdan şoñra
Hağğa dürlü niyâzdan şoñra

240. Ola toğsan toğuz ‘aded meşğül
Fağl-ı Hağğ ile olusar mağbül

el-**Bâ’ is**

Her kimün olmasa dili şâfi
Ola derdine bu isim şâfi

Qoya şadrına ellerin anı
Yüz ile bir kez oğuya anı⁹³

İde Hağğ göñlüni anuñ ma‘ mür
Ola nür-ı şafâ ile⁹⁴ mesrür

eş-**Şehîd**

Kişinüñ ‘âğ olursa ferzendi
Tutmasa ger cidâl idüp pendi

245. Oğusa ger yigirmi bir pederi
Aña ol dem muğ^c ola püseri

⁹² Bu beyit A nüshasında bulunmamaktadır.

⁹³ Yüz ile bir kez oğuya anı A: Yüz ile oğuya bir kez anı H.

⁹⁴ nür-ı şafâ ile A: nür-ı muğâbile H.

Ṭuta emrini olmaya 'āşî
Ola tevfiķ ile Ḥaķkuñ ḥāşî⁹⁵

el-Ḥaķķ

Her kimüñ zāyi' olsa esbābı
Diler ise ki fetḥ ola bābı

Ala bir kāğıdı çehār gūşe
Gele gönli şafā ile cūşa

Yaza dört gūşesinde bu ismi
Ola esbābuñ ortada resmi

250. İki el üzre ṭutsa⁹⁶ ol demde
Ḳomaya 'aql ü cānını ğamda

Göge karşı ṭuta elini ol
Bula maķşūdına o demde yol

[A27a]

el-Vekîl

Her ki yelden şudan ola tersān
Olsa her demde ḥavf ile lertzān

Vird idine dilinde bu ismi
Ola emn üzre cān ile cismi

el-Ḳaviyy

Her kimüñ düşmeni ḳavî olsa
Gönli her demde ḥavf ile ṭolsa

255. On ile bir ḥamîr ide ol dem
Gide tā dilde ğuşsa ile ğam

Biñ yuvarlaķ ide ḥamîrden ol
Ata ḳuşlar öñine birin ol

Yā Ḳavî diye her bir atduķça
Ḳuşçağızlar buları yutduķça

İde Ḥaķ düşmenüñ anuñ maķhūr
Dili ola oķuyanuñ mesrūr

el-Metîn

Südi olmasa bir zenüñ ey yār
Yazuban şuyun içmek olsun kār

[H220a]

260. Fażl-ı Ḥaķ ile süd ola zāhir
Ola ḳalbi şafā ile ṭāhir

⁹⁵ Ola tevfiķ ile Ḥaķkuñ ḥāşî H: Ola tevfiķ-i Ḥaķ ile ḥāşî A.

⁹⁶ ṭutsa A: ṭuta H.

el-Veliyy

Zeni bed-ḥū olursa bir merdüñ
Nedür aña devāsın ol derdüñ

Vird idine dilinde bu ismi
Ḥüs-n-i ḥulḳ olmanuñ budur resmi

Eve girdükçe yād ide her dem
Ola zevḳ u şafâ ile ḥurrem⁹⁷

el-Ḥamîd

Sözi ger bed olursa şol⁹⁸ merdüñ
Budur aña devāsın ol derdüñ

265. Yaza bu ismi kim⁹⁹ olup ‘ārî¹⁰⁰
Bula bir şuyı kim ola cārî

Bırağa şu içine ol ismi
Ṭura aķındıdan yana cismi

İçe ol ism ile gelen ābı
Bula ḥüs-n-i kelâm için bābı

[A27b]

el-Muḥşî

Her ki ḥavf eyleye¹⁰¹ kıyāmetden
Dile ol gün gelen nedāmetden

Oķusa rüz-ı cum‘a biñ kerre
Ḳalmaya dilde ḥavf bir zerre

270. Ḥaḳ emîn eyleye ‘azābından
Ḳurtula faẓl ile ḥesābından

el-Mübdî

Ḥāmile olsa her kimüñ zevci
Baḥr-i dil etse ḥavf ile mevci

Ḳorḳar ise düşe diyü anı
Diler ise emîn ola cānı

Oķuya on toķuz ‘aded ṭāhir
Üfüre üstine anuñ āḫir

Ḥamline irmeye zarar anuñ
İrişe faẓl ü luṭf-ı Sübhānuñ

⁹⁷ 255, 256, 257 ve 263 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

⁹⁸ şol H: bir A.

⁹⁹ pāk H: kim A.

¹⁰⁰ ‘ārî H: ārî A.

¹⁰¹ eyleye H: eylese A.

el-Mu'îd

275. Her kim¹⁰² isterse ğā'ibi gelmek
Şād u ħandān liķā ile gülmek

Oķuyup dört yaña üfürsen ol
Diye yā Rabbi sen aña vir yol

Yā Mu'îd diyüben nidā itsün¹⁰³
Gel diyü ğā'ibe şadā itsün¹⁰⁴

Yedi günden gele şafā ile
Zevķ ide vuşlat-ı liķā¹⁰⁵ ile

el-Muhyî

Her ki ħavf eyleye marāzlardan
Derd ile cismine 'arāzlardan

280. Yedi gün oķuya devām üzre
Dili dā'im ola bu nām üzre

Oķudıkça oķuya bu ismi
Şihħat üzre ola anuñ cismi¹⁰⁶

Ķorķduğundan emîn ide HālĶ
Ola şihħatde zevķ ile fā'ik¹⁰⁷

el-Mümît

[A28a] Her ki nefsinde olmasa kâdir
Bed-'amel olsa dā'imā şadır

Yeñemez olsa nefsinde bir dem
Olsa 'aķlı dili¹⁰⁸ anuñ pür-gam

[H220b]

285. Oķusa ol bu ismi ger dā'im¹⁰⁹
Ola emn ü emān ile kâ'im

el-Ĥayy

Her ki emrāz ile ola rencür
Olsa gönli ħuzürdan mehcür

Oķuyup üstine üfürsünler
Luţf-ı Ĥaķķı o demde görsünler

¹⁰² kim A: ki H.

¹⁰³ itsün H: kılsun A.

¹⁰⁴ itsün H: kılsun A.

¹⁰⁵ vuşlat-ı liķā A: vuşlat-ı vefā H.

¹⁰⁶ Bu beyit H nüshasında bulunmamaktadır.

¹⁰⁷ 270 ve 282 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

¹⁰⁸ 'aķlı dili A: 'aķlı vü dili H.

¹⁰⁹ Oķusa ol bu ismi ger dā'im A: Oķusa ger bu ismi ol dā'im H.

Ḥaḳ Te‘ālā şifā vire anı
İrişe şıḥhate anuñ cānı¹¹⁰

el-Ḳayyūm

Her şeher kim oḳursa bi‘l-iḥlāş
Ola ol Ḥaḳ ḳatında merd-i ḥāş¹¹¹

290. Ḥalk içinde ‘azīz ola dā‘im
Oḳudukça eger ola şā‘im

İde Ḥaḳdan taşarrufı ḥāşıl
Ola her dem murādına vāşıl

el-Vācid

Her ḳaçan bir kişi yese ni‘met
İre Ḥaḳdan şafā ile ‘izzet

Ağzına alduğınca her pāre
Göñli derdine irişe çāre

Dise her loḳmasında yā Vācid
Olsa emr-i Ḥudā ile sācid

295. Nūr ola yidügi derūnında
Gözüne pertevi birūnında

el-Mācid

Her ki ḫalvetde oḳusa ḥāliş
Ola ḥiss ü ḫayāle¹¹² muḥliş

Nūr-ı dil ḥāşıl eyleye her dem
Ola göñli şafā ile ḫurrem

el-Vāhid

- [A28b] Her ki tenhāda ḫavf ider olsa
Göñli dürlü ḫayāl ile ṭolsa

Oḳusa biñ ‘aded eger anı
Ḳorḳudan ḳurtula dil ü cānı

el-Eḫad

300. Her ki biñ kez oḳursa¹¹³ bu ismi
Diñle Ḥaḳdan nedür anuñ ḳısmı

Ola tenhā ḳamu ḫalā‘iḳdan
Göre bir ḳaç eşer melā‘ikden

¹¹⁰ anuñ cānı A: ten ü cānı H.

¹¹¹ merd-i ḥāş A: merd ü ḥāş H.

¹¹² ḥiss ü ḫayāle H: ḥiss-i ḫayāle A.

¹¹³ oḳursa A: oḳusa H.

eş-Şamed

Ger yüz on bir kez oğusa   aşık¹¹⁴
Ola   âlemde şıdık ile şâdık

Her seher oğuya şafâ ile
Dil ü cânı ola vefâ ile

el-Kâdir

Her kimüñ haşmı olsa ger gâlib
Ola bu isme her nefes tâlib

305. Oğuyup kendüye üfürsün ol
Bula tâ kim mağâm-ı nûra yol¹¹⁵

Ola gâlib bu ism ile haşma
Zarar ırmeye cân ile cisme

el-Muğtedir

Her kimüñ kim dili ola gâfil
Olsa bu ism ile eger âmil

Oğusa dâ'imâ eger şâfi
Ola Hağ her nefes aña kâfi

[H221a]

Gide gaflet dili ola bîdâr
Görüne gönlüne anuñ didâr

el-Muğaddim

310. Kim kaçâda irişecek cenge
Bağmaya nâm ile o dem nenge

Oğusa ol bu ismi cân ile
Göñli olmasa ger gümân ile

Hağ emîn eyleye belâlardan
Şağlaya çahr ile kaçâlardan

el-Mu'abhir

- [A29a] Her ki oğur bu ismi yüz kerre
Göñlüne gelmeye hevâ¹¹⁶ zerre

Dili çayr ile itmeye ârâm
  Aşğ elinden içe müdâmî câm

315. Ola Hağğ ile her nefes fikri
Dilde dâ'im ola anuñ zikri¹¹⁷

¹¹⁴ Ger yüz on bir kez oğusa   aşık H: Günde yüz bir kez oğusa   aşık A.

¹¹⁵ 291, 293 ve 305 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

¹¹⁶ hevâ A: sivâ H.

¹¹⁷ 308 ve 315 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

el-Evvel

Şol kişinüñ ki ola¹¹⁸ ferzendi
Pederinden işitmeye¹¹⁹ pendî

Ṭālib olmasa hergizin ‘ ilme
Meyli olmasa bir nefes ḥilme

Bunı biñ kez oқusa her cum‘ a
İre Ḥaқdan derūnuna lem‘ a

Ṭaleb eyleye ol püser ‘ ilmi
Nefsine şan‘ at eyleye ḥilmi¹²⁰

el-Âhir

320. Her kimüñ bed olursa a‘ mâli
Dâ’imâ şerr ile ola ḥālî

Vird idinse bu ismi ol dâ’im
Ola ‘avn-i Ḥudâ ile kâ’im

Âḥirin ḥayr ide anuñ Raḥmân
İrişe ‘ âkıbet aña gufrân

eṣ-Ṣâhir

Kim oқursa bunı duḥâ vaқti
İşit imdî nedür anuñ naқdî

Cismi rüşen ola anuñ zâhir
Ola sırrı Ḥudâ ile mâhir

el-Bâṭın

325. Otuz üç kerre oқusa her rûz
Gicesi kaдр ola günü¹²¹ nevrûz

Ola ḥāl ile vaḥdetüñ merdî
İrmeye keşretüñ aña derdî

[A29b]

el-Veliyy

Kim dilerse ola selâmetde
Olmaya âfet ü melâmetde

Yaza bir bardaқ üstine ol dem
Ata şu içine anı bî-ğam

Evi dîvârına şaça andan
Gide ḥavf u ḥaṭar o dem cāndan

¹¹⁸ ola A: olsa H.

¹¹⁹ işitmeye A: işitmese H.

¹²⁰ Bu beyit A nüshasında bulunmamaktadır.

¹²¹ günü A: gündüz H.

el-Müte'âl

330. Hayz vaktinde okusa bir zen
Cânib-i Hâkdan açıla revzen

Şaklaya Hâk belâ vü kahrından
Kurtıla mâr-ı dehr zehrinden

el-Berr

Her ki havf itse od ile yelden
Ya nazardan yahud¹²² yavuz dilden

[H221b]

Vird idine dilinde bu ismi¹²³
Ola emn üzre cân ile cismi¹²⁴

et-Tevvâb

Her ki nisyân ile ide ' işyân
İrişe fazl-ı Hâk ile ğufrân

335. Okusa ger Duĥâ zamânında
Ola dâ'im Hudâ emânında

el-Müntakim

İRse bir kimseye cefâ cebri
Olmasa cev-r-i düşmene şabri

Bunı okursa cum'adan cum'a
İre Hâkdan rızâ ile lem'a

İrmeye aña haşmınuñ şerri
Devr ider ise(?) berr ile bahri

el-'Afuvv

Her ki ' işyân ile ola ' âşî
Bulmasa ger yakîn ü ihlâşî

340. Yâd iderse bu ismi ger bisyâr
Mağfired eyleye aña Ğaffâr

[A30a]

er-Raûf

Düşse zâlim eline bir mazlûm
Yansa nâr-ı cefâ ile çün mûm

Okusa ger bu ismi yetmiş kez
Hâk halâş eyleye zulûmden tez

Mâlikü'l-mülki Zü'l-celâli ve'l-ikrâm

Kim müdâvim olursa bu isme
Hâk ğnâ vire cân ile cisme

¹²² yahud A: yâhüd H.

¹²³ ismi H: virdi A.

¹²⁴ Ola emn üzre cân ile cismi H: İre emn ü emân ile merdi A.

Bay olup mâlik ola ol mâle
İre ikrâm-ı zevk ile hâle

el-Muhsit

345. Her kimün kalbi vesvese talsa
Fıkr-i fâsidle ol sefih olsa

Oğusa ger bu ismi ol dâ'im
Ola Hâkdan şafâ ile kâ'im

el-Câmi'

Her ki dūr olsa akrabāsından
Mâni' i olsa ins ile cinden

Oğusa on kere bu ismi ol
İrişe hasrete açılıp yol

el-Ġaniyy

Düşse idi belâya bir âdem
Hem-dem olsaydı ğuşşa ile ğam

350. Oğuyup cümle 'uzvuna ürse
Elini çeşmi¹²⁵ üstine sürse

Hâk belâdan hâlâş ide anı
Tola zevk u sūrūr ile cânı

el-Muġnî

Her ki¹²⁶ on cum' a oğusa tâhir
İşit aña neler olur zâhir

- [A30b] 'Adedi on biñ ola her cum' a
Bu 'amel içre olmaya şem' a

Hâk Te' âlâ ğanî ide anı
İhtiyâcdan berî ola şânı

[H222a]

el-Mu' tî

355. Her ki muhtâc olursa bu halka
Girse ol ihtiyâc ile delğa

Vird idine bu ismi ol her dem
Ola zevk-ı ğinâ ile hurrem

Hergiz olmaya kimseye muhtâc¹²⁷
Urula başına ğinâdan tâc

el-Mâni'

¹²⁵ çeşmi H: cismi A.

¹²⁶ ki A: kim H.

¹²⁷ Hergiz olmaya kimseye muhtâc A: Kimseye olmaya hergiz muhtâc H.

Er ile 'avret eylese cengi
Ğadab ile ıağıtsalar nengi

Yād ide ıalib ile bu ismi ger¹²⁸
Şulı ile şālih ola ol dem er

ed-Dārr

360. Devlete irse bir kişi nāgāh
Olsa ıadrine şānına āgāh

Devleti gālib olsa haddinden
Düşmemek diler ise seddinden

Ola her cum' a gicesi meşgūl
Olmaya manşibından ol ma' zūl

en-Nāfi'

Sefere gitse idi bir ādem
Her nefes olmak istese hürrem

Oıusa ger bu ism ola dā'im
Ola zevı u şafā ile ıā'im

365. Aña hiç āfet irmeye bir dem
'Avn-i Hıaı ola dā'imā hem-dem

[A31a]

en-Nūr

Oıusa kim ki süre-i Nūrı
ıalmaya dilde şerr ile şūrı

Yedi cum' a gicesi zevı ile
Yedişer kez oıusa şevı ile

'Aıabince bu ismi biñ kerre
Oıusa ıalmaya gā mı zerre

Her kederden dili ola¹²⁹ tāhir
Ola göñlinde nūrlar zāhir

el-Hādī

370. Kim oıursa bu ismi her-bārı
Hıaı Te' ālā ola anuñ yārı

Elin aısa oıusa bu ismi
Diñle imdi nedür anuñ ıısmı

Yüzine sürse ellerin tekrār
Ola āhır bu hāl ile ebrār

¹²⁸ Yād ide ıalib ile bu ismi ger A: Yād ide bu isimi ıalib ile ger H.

¹²⁹ dili ola H: ola dili A.

el-Bedî'

Her kimün gönli olsa pür-ğuşşa
Ala bundan şafâ ile hışşe

Bunı yetmiş biñ oğusa tâhir
Gide ğamlar ferağ ola zâhir

375. Ğuşşadan pāk ola dil ü cānı
Ola her dem sürür ile şānı¹³⁰

el-Bākî

Her gice kim oğursa yüz kerre
Çalmaya dilde şekki bir zerre

Ola a' māl-i ħüsn ile mağbül¹³¹
Ħāmil iken revān ola mağmül

[H222b]

el-Vāris

Her şabāh kim oğursa bu ismi
Diñle Ħağdan¹³² nedür anuñ kısmı

Daği gün toğmadan ola virdi
Bilesin Ħağ aña neler virdi

380. Hergiz āfet irişmeye cāna
Gire dilden țarık-ı Sübhāna

[A31b]

er-Reşid

Her ki ālüde-ğāl ola dilde
Çalsa ğafletle āb ile gilde

Ħālını hergiz itmese idrāk
Dil olasaydı ' acz ile ğamnāk

Oğusa biñ ' aded bu ismi ol
Bula Mevlāsına gönülden yol

eş-Şabūr

Her ki bir derde mübtelā olsa
Ya meşakkatle bātını țolsa

385. Ger otuz biñ oğursa¹³³ bu ismi
Ola ħāliş revān ile cismi

Ħağ devā ide derdine ol dem
Ola zevğ u şafâ ile¹³⁴ ħurrem¹³⁵

¹³⁰ 364 ve 374 numaralı beyitler A nüshasında bulunmamaktadır.

¹³¹ Ola a' māl-i ħüsn ile mağbül A: Ola a' māl-i ħüsn ile mağbül H.

¹³² Ħağdan A: şıdğdan H.

¹³³ oğursa A: oğusa H.

Münâcât ve Hâtîme-i Şerh-i Şâfi

Ey Kerîm ü Raḥîm ey Ğaffâr
Ey 'Alîm ü Ḥakîm ey Settâr

Ḳosa dilde ḥayâl-i aġyârı
Baña göstermeyen odur yârî

Gönlümi pâk idüp 'alâyıġdan
Naẓarum döndürem ḥalâyıġdan

390. Dile vird ola dâ'imâ zikrûñ
'Aġlıma kâr ola hemân fikrûñ

Derd-i 'aşġuñ yeter baña miḥmân
Yine derd [ü] keder baña dermân

Ḥilm-i 'aşġuñla mest olam her dem
Şevġ [u] zevġ ile olurun ḥurrem

Dil ü cân içre ƣalmaya sevdâ
Tâ olam ben şafâ ile şeydâ

Dîdeme çün görine dîdârûñ
Yaġa dil gülşenine envârûñ

395. İrişe ni'amuñ nihâyetsüz
Kerem-i luṭfuñ ola ġâyetsüz

Yoġ iken ben ḥaġîri var itdûñ
Cüdüñ ile vücüdü yâr etdûñ

N'ideyüm ben deme olam maḥrem
Cânı feyzüñle eyledüñ hem-dem

Baña virdüñ şuhüd cüduñdan
Şu'le virdüñ dile vücüduñdan

Dest-i ƣudretle bend idüp cânı
Gösterüp her nefesde bir şânı

400. Gâḥ luṭfuñ alıverür ḥande
Gâḥ ƣor ƣahrûñ eli küñḥanda

Her ne söz kim gelür zebânumdan
Diñlerüm evvel anı cânımdan

[H223a]

Câna ilhâm idüp anı cânân
Olurum ol hevâ ile nâlân

Ey Nahîfî ḥanîf olup tâhir

¹³⁴ zevġ u şafâ ile A: zevġ [u] şafâ ile H.

¹³⁵ A nüshası bu beyitle son bulmaktadır.

- Hağdan oldı haqîkatüñ zâhir
Sırrı gün gibi âşikâr itdüñ
Bu ziyâyı neden şikâr itdüñ
405. Pâk idersin gönülleri ğamdan
Yemm-i ma' nâyı gösterüp nemden
Hõş virürsin cilâyı mir'âta
Baқılur tâ şafâ ile zâta
Göre her şey haqîkatin dilde
Bile hâşıl ne âb ile gilde
'Aklı bend etmeye hayâl ile
Yâd ola her nefes kemâl ile
Қıla a' mâli 'ilm ile dâ'im
Қalb-i ihlâş ile olup қâ'im
410. Hулқ-ı Haққ ile eyleye cānı
Görine tâ haqîkatüñ kânı
Setr itdüñ Naḥîfi tafşîli
Bıraқ elde bu қâl ile қîli
Ma' rifet baḥrine nihâyet yoқ
Şevқ u zevқuñe ḥadd ü ğâyet yoқ
Ġarқ olursun düşüp bu deryâya
Neye қâdir ne söyleye sâye
Қanda bulduñ vücudı ey fāni
Қanı bunca nebî vü veli қanı
415. Çü bilürsün degül cihān bâqî
Ola her dem Ḥudā saña şāfi
Tağılur meclisüñ şınur cāmuñ
Cism ü cānuñ gider қalur nāmuñ
Çünki nāmuñ қalur cihān içre
Қo yanunca ne varsa cān içre
Her ne yerde ki yâd ola ismüñ
Raḥmetu'llāh ola senüñ kısmuñ
Vire her meclise sözüñ zeyni
Yuya dilden қasâvet-i reyni
420. Añlayalar rumüz-ı rāzuñdan
İñleyeler bu süz [u] sāzuñdan
İdeler şevқ ile du' â ol dem
Olalar sırr-ı Haққ ile maḥrem

Bir du‘ā kim şafā ile olsa
Şefkat ü mihr ile gönül tolsa

Hak Te‘ālā kabül ider anı
Var bu kavluñ hadîş burhânı

Yâ İlâhî koma beni bende
Ola her demde cân u dil sende

425. Katremi bahrüne irüşdürgil
Zerremi şemsüne görüşdürgil

Bu du‘āmı kabül idüp yâ Rab
Kamu ‘aşıkları bile kıl hep

Hamd-i Hak ile eyledük âhir
Ola ‘âlemde gün gibi zâhir

Hicretüñ elli üç¹³⁶ toquzyüzden
Geçmiş idi beyân ile sözden

429. Şehri zi‘l-ka‘dede tamâm oldı
Şerh-i Şâfî bu şerhe nâm oldı

Hicrî Zilkâde 953 / Milâdî Aralık-Ocak 1546-47

KAYNAKÇA

- Ahmet Rifat, *Lügât-ı Tarîhiyye ve Coğrafîyye*, C. 3, Tıpkıbasım, Ankara, 2004.
- AKARYALI, M. Sami, *Şâkir Ahmed Paşa Ravz-ı Verd (Edisyon Kritik ve Birinci Bölümün Günümüz Türkçesine Çevrimi)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.
- Beyânî Mustafa b. Cârullâh, *Tezkiretü’ş-şuarâ*, haz. İbrahim Kutluk, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997.
- CANBULAT, Mehmet vd., *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- CEBECİOĞLU, Ethem, *Tasavvuf Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları, 2009.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil, “Türk Edebiyatında Manzum Dînî Eserler”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Armağan Dizisi Şükriü Elçin Armağanı*, 1983, s. 153-166.
- DİLÇİN, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.
- DİREKÇİ, Bekir, “Hızır bin Yakub’un Cevâhir’ül-Me‘ânî Adlı Eseri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türkîyat Araştırmaları Dergisi*, S. 28, Konya Selçuk Üniversitesi, 2010, s.109-129.

¹³⁶ Metinde “üç” şeklinde yazılmıştır.

- Es-Eseyyid Süleyman el-Hüseyinî, Havasu'l-Kur'an Kenzü'l-Havâs*, haz. Mustafa Varlı, İstanbul: Esma Yayınları, Tarihsiz.
- İmam Es-Şevkânî El-Fevâid El-Mecma Fi'l-Ebâdîs El-Mevdua Mevzu Hadisler*, ter. Mehmet Emin Akin, İstanbul: Medarik Yayınları, 2012.
- İsmail b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Müzâllü'l-İlbâs I-II*, Beyrut, 1408/1988.
- Kaf-zâde Fâizî, *Zübdetü'l-Eş'âr*, haz. Bekir Kayabaşı, Basılmamış Doktora Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.
- KANAR, Mehmet, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, C. 1, İstanbul: Say Yayınları, 2009.
- Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-şuarâ*, C. II, haz. İbrahim Kutluk, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.
- KIZILABDULLAH, Şahin, *Hâkim Seyyid Mehmed Efendi Hayatı, Eserleri ve Manzum Şerb-i Esmâ-i Hüsnâ'sı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.
- KOYUNCU, Fatih, "Bursalı Subhî Mehmed ve Manzum Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, C. 7, S. 31, 2014, s. 176-193.
- Kur'an-ı Kerîm Meâlî*, haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.
- KÜLEKÇİ, Numan, *Esmâ-i Hüsnâ Şerb-i İbn İsa Saruhânî*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1997.
- KÜLEKÇİ, Numan, *XI-XX. Yüzyıllar El Yazması Metinler ve Özetleriyle Mesnevi Edebiyatı Antolojisi*, C. 1, Erzurum: Aktif Yayınları, 1999.
- Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, haz. İbrahim Canan, C. 12, Ankara: Akçağ Yayınları, 1991.
- Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, haz. İbrahim Canan, C. 17, Ankara: Akçağ Yayınları, 1993.
- LEVEND, Ağâh Sırrı, "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", *TDAY Belleten*, 1972, s. 35-80.
- Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C. 4, haz. Nuri Akbayar, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- PALA, İskender, *Ansiklopedik Dîvan Şîri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2004.
- Riyâzî, *Riyâzûş-şuarâ*, haz. Namık Açıkgöz, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1982.
- Râdânî Büyük Hadis Külliyyatı Cem'ul-Fevâid*, C. 3, ter. Naim Erdoğan, İstanbul: İz Yayıncılık, 2011.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 2007.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs'u'l-A'lâm*, C. 6, Ankara: Kaşgar Yayınları, 1996.
- ŞENER, H. İbrahim, *Türk Edebiyatında Manzum Esmâü'l-Hüsnâlar*, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985.
- Şibâbü'l-Abbâr Tercümesi*, haz. Ali Yardım, İstanbul: Damla Yayınevi, 2007.
- TATÇI, Mustafa, "Şerh-i Esmâ-i İsnâ Aşere", *Türk Yurdu*, S. 12, 1998, s. 28-33.

- TOPALOĞLU, Bekir “Esmâ-i Hüsnâ”, *DİA*, C. 11, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1995, s. 404-418.
- TOPALOĞLU, Bekir, “İsm-i A'zam”, *DİA*, C. 23, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2001, s. 75-76.
- TOPRAK, Mehmet, “Cevşen”, *DİA*, C. 7, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1993, s. 462-464.
- TUMAN, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâ'îlî*, C. II, haz. Cemâl Kurnaz- Mustafa Tatçı, Ankara: Bizim Büro Yayınları, 2001.
- ULUDAĞ, Süleyman, “Havas”, *DİA*, C. 16, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1997, s. 517.
- YILMAZ, Ali, “Türk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâ Şerhleri ve İbn-i İsmâ-yı Saruhânî'nin Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 1, 1998, s. 1-34.
- YILMAZ, Mehmet, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2013.